

STATSMINISTER GRO HARLEM BRUNDTLAND

Høgskolen i Buskerud
Kongsberg, 21. oktober 1994

Kontroller mot
framføring

Jeg vil gjerne takke for invitasjonen hit til Høgskolen i Kongsberg.

Jeg setter særlig stor pris på programmet i dag, fordi jeg besøker et område av Norge som ligger foran når det gjelder å se framover.

Jeg har sett hvordan Næringsparken og kompetansesenteret hører sammen. Mange av dere som tar utdanning her finner arbeid i næringsparkens bedrifter. Og framtiden for bedriftene i næringsparken avhenger av den kvalitet dere tar med dere. Det jeg møter er vilje til å satse, tro på egne krefter og optimisme bygget på egen kunnskap og eget arbeid.

Det er egenskaper vi trenger for å ta vare på Norges framtid. Og det kan også tjene som et samlebegrep på det jeg vil si om det valget vi skal ta om fem uker. For spørsmålet om Norge skal være med i EU-samarbeidet, det handler om hvordan vi best tar vare på Norges framtid.

De fleste vet hva jeg mener om det spørsmålet. Jeg mener ja er det trygge valget for å ta vare på og videreutvikle det Norge vi har i dag. For det er et Norge som helt siden krigen har valgt samarbeidets vei - et Norge som ikke har valgt å stå alene - et Norge der velferden avhenger av at vi greier å skape verdier som vi så fordeler rettferdig.

Jeg mener et ja er å velge økte muligheter til å prege vår egen hverdag - at vi i tillegg til alle de beslutningene vi tar her hjemme - også vil at Norge skal ha stemmerett når landene i Europa drøfter alle sine felles utfordringer. Det gjelder kampen mot arbeidsledigheten, for et bedre miljø, for felles satsing på forskning og gjenreisning av europeisk industri og for nye løft i forhold til de nye demokratiene i Øst-Europa.

Men den 28. november teller ikke min stemme mer enn din. Den dagen må vi alle ta ansvar sammen. Noen av dere har allerede bestemt dere, men fortsatt er det mange - kanskje de fleste - som er i tvil. Jeg synes ikke det er noe rart at folk vil ta seg tid til å følge debatten, lytte til argumentene og tenke selv når det enda er flere uker igjen. Dette er ingen hastesak - det er en sak som hver og en får la modne - inntil 28. november. Men den dagen må vi alle håpe - enten vi mener ja eller nei - at så mange som mulig stiller opp og sier sin mening og tar ansvar for Norges framtid.

Det finnes mange enkeltsaker og argumenter i denne debatten. Det som kanskje har hatt størst betydning for meg er spørsmålet om hvor Norge hører hjemme. Da vi stemte om medlemskap i 1972, var det bare seks land med i det som het EF. Jeg forsto godt dem som dengang ikke ønsket å si ja fordi det ville skape nye skiller i Norden. Nøytrale Sverige og Finland var den gang helt utelukket som medlemmer.

Men nå ser det jo helt annerledes ut. Tolv land er med i EU - Østerrike sa ja i juni - Finland sa ja sist søndag og jeg tror Sverige vil si ja om tre uker.

Da er vi i en helt ny situasjon. For hvis vi sier nei - da står Norge alene igjen - med alle våre nærmeste nordiske naboer og alle våre europeiske allierte innenfor EU - mens vi står utenfor.

Jeg tror faktisk det vil være det største bruddet med hva vi er vant med. Ja, jeg tror de fleste vil oppfatte et slikt nei som det nye - i mye større grad enn et ja.

Et ja er et ja til stø kurs - det er å utvikle videre det nære forholdet vi har til alle de landene som er med i EU - og til våre nordiske naboer. Fra nei-siden framstilles det annerledes - som om nei betyr at alt skal fortsette som før. Derfor skapes det et bilde av EU-samarbeidet som noe veldig fjernt og helt ukjent. Men stemmer det?

Jeg mener det er et galt bilde. For hva er EU? Det er jo et samarbeide som er utviklet av de landene som står oss nærmest. De har sett at de får mindre å si hver for seg - mindre styring over egen hverdag. Derfor vil de ta beslutninger sammen - der hvor hvert enkelt land alene kommer til kort.

Så har de laget avtaler om hva de skal samarbeide om og hvordan. Den siste av disse, Maastricht-avtalen er et omfattende dokument. Fra dette siterer nei-siden flittig utvalgte utdrag. Men de som leser høyt fra teksten hopper alltid over hva det er landene framhever som sine overordnede felles mål. Derfor, la meg da gjengi det:

"... å fremme i Fellesskapet som helhet en harmonisk og likevektig utvikling, en bærekraftig og ikke inflasjonsdrivende vekst som tar hensyn til miljøet, en høy grad av tilnærming mellom de økonomiske resultater, et høyt nivå for sysselsetting og sosial trygghet, en høyning av levestandarden og livskvaliteten, og økonomisk og sosial utjevning og solidaritet mellom medlemslandene."

Det høres nokså kjent ut, ikke sant? Det er dette som styrer innretningen av EU-samarbeidet. Skal vi da velge - som nesten det eneste land i Europa - å si nei til å være med i dette? Skal vi stå utenfor og la politikken bli fastlagt av andre på det markedet som også er vårt? Eller skal vi si ja og ta vår del av ansvaret sammen med alle de som deler våre syn.

Landene det gjelder - de kjenner vi. Elleve av dem er våre allierte i NATO. Når vi stoler på dem der, så vi bør kunne føle oss rimelig trygge på dem også i EU.

For vi er jo allerede en del av markedet. Våre bedrifter, ikke minst her på Kongsberg, handler med EU-landene omtrent på samme måte som de handler med resten av Norge. Gjennom EØS-avtalen har vi allerede innført EU-markedets regler her hos oss. Det er ikke noe nytt.

Men dere, det å stå alene - det er noe nytt, det har vi ikke prøvd før. Noen peker på at vi har jo stått utenfor EU helt siden 1972. Ja, det har vi gjort - men det har da vært sammen med flere andre land i Norden og i EFTA. Det blir faktisk noe ganske annet om vi sammen med Island blir det

eneste landet utenfor. Da blir vi langt mer utsatt og prisgitt andres beslutninger.

Da kan vi også oppleve at EØS-avtalen blir noe annet enn vi hadde trodd. For det samarbeidet vi så for oss da vi forhandlet den avtalen - det var et samarbeid mellom syv EFTA-land og tolv EU-land. Men det kan bli seende annerledes ut om vi bare står igjen to land på EFTA-siden, mens femten land tar beslutninger i EU.

Og merk dere det at de mest ihuga motstanderne - Senterpartiet - har sagt klart fra at de vil stemme ned det som blir igjen av EØS-avtalen - hvis det skulle skje at Norge sitter igjen alene utenfor. Og ikke bare det - partiet vil heller ikke si om det er for at Norge skal være med i GATT. Men hva slags Norge ender vi opp med da? Hva slag sikkerhet kan norske bedrifter regne med om vi - med all vår handel med utlandet - skal stå utenfor regelverket? Dette får vi ikke svar på fra de som mener nei er det trygge valget - og det er ganske alvorlig bare fem uker før folkeavstemningen.

Jeg tror et ja er best både for landets økonomi og for landets sikkerhet. Bedriftene våre og arbeidsplassene våre er avhengige av at de har de samme betingelsene som sine konkurrenter. Jeg har fått høre mange eksempler på det i dag. Og når våre viktigste konkurrentland befinner seg innenfor EU, da tror jeg det gir oss økt sikkerhet å være med - der reglene utformes og vedtas.

På Kongsberg Automotive vet de at bilprodusentene i EU setter som krav at opp til 80% av bildelene skal komme fra EU-land. Da blir det ikke noen fordel for den bedriften om Norge står utenfor - i alle fall ikke hvis Sverige går inn.

Men er det egentlig så viktig for økonomien? Det gikk jo så bra etter 1972, får vi høre. Men gjorde det egentlig det? Rett nok har det vært mange gode år for Norge. Men mye av det må vi tilskrive oljen som satte Norge i en særstilling, og gjorde det mulig å bygge ut velferden, betale for veier og bruer og tilby hundre tusener nye jobber i offentlig sektor.

Men hvordan gikk det med industrien? Fra midten 1970-tallet til i dag har vi mistet 100.000 arbeidsplasser i industrien. Ja - 100.000 arbeidsplasser. Verdien av industriproduksjonen i dag er omtrent den samme som dengang, mens det ellers i Vest-Europa har vært en vekst på rundt 40%. Det betyr kort sagt at industri-Norge har stagnert.

Men vi kan snu denne utviklingen - og da er det nettopp steder som Kongsberg med sin knoppskyting som kan vise vei. For første gang er faktisk industrisysselsettingen begynt å øke igjen - det er kommet 3000 nye årsverk i teknologiindustrien i år. For noen uker siden fikk vi tall fra en MMI-undersøkelse om hva bedriftene mener om utviklingen framover. Om Norge står alene utenfor EU og Sverige og Finland går inn - ventes en nedgang på ca. 33.000 ansatte. Om Norge går inn, sammen med Sverige og Finland, ventes en vekst i antall arbeidsplasser på ca. 73.000. Alt dette

gjelder bedrifter med over 10 ansatte - så vi må også legge til ringvirkningene hos underleverandører.

Når vi kjenner utviklingen fram til i dag, har vi ikke lov til å se bort fra disse tallene. De føyer seg også inn i rekken av resultater fra bedriftsundersøkelser landet rundt, også her på Kongsberg - og de stemmer med de inntrykkene man møter. På besøk hos bedrifter har jeg møtt mange som har investeringsplanene klare om det blir ja. Men jeg har ikke møtt noen som ligger klare i startgropen med investeringer og bare venter på at det blir nei.

Når vi ser framover, ser vi hvor viktig det er å trekke linjene fra bedriftene til velferden. Vi har en sterk velferdsstat i Norge, og i framtiden venter det nye, store oppgaver. Vi blir flere eldre som trenger pleie og flere skal ha utdanning som koster. Skal vi greie alt dette må vi ha inntekter - vi må ha bedrifter som går godt, som vil investere i Norge og betale skatt og avgifter til vår felleskasse.

Derfor er det ganske drøyt når noen sier at velferden vår er truet av EU-medlemskap. Tror noen at vi i Arbeiderpartiet ville anbefalt medlemskap hvis velferden - som vi selv har bygget opp gjennom mange tiår - var truet?

Det er jo snarere omvendt. Vi styrker grunnlaget for velferden om vi blir med. Jeg sier grunnlaget, for velferden vår, den har ikke beslutninger i EU-samarbeidet noe med - den avgjør vi fullt og helt selv - i Kommunestyre, Fylkesting og i Stortinget - også om vi blir medlem av EU.

Men vi må ha inntekter, ja ganske betydelige inntekter, om vi skal greie dette løftet. Da kan vi ikke stole på oljen i all tid, for de inntektene vil avta - samtidig som velferdsoppgavene øker. Derfor må vi bruke tiden godt slik at vi har nye ben å stå på om 10-20 år - den dagen de nye barna skal inn i yrkeslivet og finne jobb, betjene sine boliglån og få endene til å møtes.

Den nyskapingen vi trenger må komme på land - i industrien - som her i Kongsberg-regionen. Og da mener jeg at vi legger det beste grunnlaget for å klare dette om vi er med i EU - sammen med de landene vi handler med - sammen med de landene vi forsker og utvikler med - ja sammen med de landene som på samme tid er våre konkurrenter og nærmeste samarbeidspartnere.

Da trenger vi også full adgang til lærestedene i Europa, slik at dere som studerer kan få lik mulighet til å ta et studieopphold i andre europeiske land - og hente hjem kunnskap og nye erfaringer. I dag må norske studenter betale høyere gebyrer ved mange læresteder i EU. Ved medlemskap blir det likebehandling. I tillegg vil vi være bedre plassert til å trekke våre læresteder med i samarbeid med læresteder i EU-landene. Det trenger vi. For når vi går mot et nytt århundre vet vi dette; det er kunnskap som skaper verdier. Derfor trenger vi mer kunnskapssamarbeid og mer student- og forskerutveksling.

Sier vi nei, må vi leve med en ekstra usikkerhet. I Østerrike og Finland har et ja hatt positiv virkning på rentenivået. Tilliten til økonomien er blitt styrket. Når investeringslysten øker, da vil ledigheten gå ned. I Sverige anslår de at en prosent nedgang i arbeidsløsheten sparer svenskene for 10 milliarder kroner. Når det gjelder rentenivået vet ganske mange nordmenn hva det betyr. Går renta ned med ett prosentpoeng, får norske bedrifter over 2 milliarder mindre utgifter og muligheter til nye investeringer.

Spørsmålet er da; tror vi at det blir tryggere for våre bedrifter å stå utenfor? Tror noen at det blir friere økonomiske tøyler ved et nei? Tror vi det tjener våre arbeidsplasser at andre land bestemmer regelverket? Bli det lettere å få investeringer i Norge når bedriftene selv mener det er tryggere å ha sin virksomhet i EU enn utenfor?

EU-analysene i de fleste Kongsberg-bedriftene peker på at det blir større usikkerhet om Norge står utenfor. Og det får igjen følger for om dere her på Kongsberg og i Buskerud får skatteinntekter til sykehjemsplasser, studieplasser eller veiutbygging.

**

Til slutt vil jeg nevne en side av den debatten vi har akkurat nå. Når jeg reiser rundt og blir jeg noen ganger spurt: Har du ingen motforestillinger - er det bare positivt å si om EU?

Selvfølgelig har EU-spørsmålet flere sider. Jeg har helt fra jeg anbefalte at Norge søkte om medlemskap i 1992 lagt vekt på at EU ikke er svaret på alle våre problemer.

Og jeg ser veldig mye ute i Europa som jeg ville ønske annerledes. Mye av den politikk som konservative EU-regjeringer fører er jeg kritisk til. Jeg mener EU-landene ikke har gjort nok for å bekjempe arbeidsledigheten, selv om mange land nå endelig ser ut til å få opp øynene. EU bør øke sine ambisjoner om framdrift på områder som miljø, sosiale og faglige rettigheter og felles innsats for den tredje verden. Jeg ser mye jeg vil ønske bedre i EUs landbruks- og fiskeripolitikk. Jeg vil ha større fokus på samarbeidet med Russland i Nord og jeg mener vi trenger felles regler som fremmer bruken av renere energi i hele Europa.

Men poenget er at for meg taler ikke dette mot medlemskap - det taler jo for medlemskap - for medbestemmelse og for at Norge er med der beslutningene tas. Vi tror jo at beslutningene kan bli bedre om vi er med - bedre for Europa, men først og fremst for oss selv.

Alt det jeg har sett gjennom mine 20 år som politiker forteller meg hvor nært knyttet vi er til andre land - og hvor sterkt vi berøres av både hva de gjør - og hva de ikke gjør. Derfor står det så klart for meg: Er vi ikke med, får vi nesten ikke noe å si - da sier vi nei til den ene av demokratiets to banehalvdeler - den som nå utvikles - og må utvikles - mellom landene. Da sier vi at folkestyret får være halvt og ikke helt. Det har aldri vært noe demokratisk ideal for meg.

Men er det ingen ulemper for Norge? Vel, det å være med i et samarbeid handler alltid om å ta og gi. Men ikke noe land har tapt på å gå med i EU, like lite som vi noen gang har tapt på samarbeid med andre land - enten det handler om FN, EFTA, NATO eller EØS.

Men hvorfor er da bondeorganisasjonene så negative, spør noen. Til det vil jeg si: Norsk landbruk står foran omstillinger - helt uavhengig av medlemskap i EU. Det har Stortinget allerede lagt til grunn - og der er vi forpliktet også gjennom GATT-avtalen om internasjonal handel.

Vi bruker i dag like mye i støtte til jordbruket som det koster å drive alle landets sykehus - 20 milliarder kroner i året. Overføringene må i allefall gå ned - og det må også matvareprisene - for fra neste år er svenskene priser nede på EU-nivå - og det selv om svenskene skulle si nei til EU.

Så er det da heller ikke helt nytt at bondeorganisasjonene ser de mørkeste sidene. Ved hvert jordbruksoppgjør de siste årene har vi fått høre at det er slutten nær for norsk jordbruk. Men det er ikke det bildet vi møter når vi reiser rundt om i landet. Og hvordan kan det så ha seg at traktorsalget slår alle rekorder akkurat nå? Det tyder ikke på at bonden virkelig tror det er kroken på døra fra 1. januar 1995.

Og det gjør han rett i, for vi har en avtale som gjør at vi kan fortsette med stor støtte til bøndene. Fortsatt vil det være viljen til å bevilge penger i Stortinget som avgjør den saken. Og viljen til å sikre et robust jordbruk i hele Norge, den har vi. Men da må vi ha et næringsliv og en industri som er sterke nok til å være med på å bære disse store utgiftene.

**

Jeg vil gjerne avslutte der jeg begynte - med noen tanker omkring spørsmålet: Hvor hører Norge hjemme. Nå utvikler Europas demokratier forpliktende samarbeid innen rammen av EU. Hit søker våre nordiske naboer - og hit søker de nye demokratiene i Øst-Europa. Det er det de ønsker både i Lech Walesas Polen og Vaclav Havel's Tsjekkia. De som har gjenvunnet sin frihet, de ønsker en plass i EU.

Sier vi nei, blir det betydelig tyngre å ta vare på Norges interesser. La meg bare ta et lite eksempel. Norge er med i NATO. I fjor møttes NATOs utenriksministre to ganger. Men utenriksministrene fra de europeiske NATO-landene møttes over tyve ganger innen rammen av EU. Det er der de diskuterer de nye sikkerhetsutfordringene - de som ikke bare handler om kuler og krutt, men om miljø - og atomsikkerhet, om å forhindre etniske og nasjonale konflikter og bekjempe organisert kriminalitet.

Da må vi spørre; skal det blir slik at Finland og Sverige fra nyttår skal ha 10 ganger oftere møter med våre europeiske NATO-allierte enn Norge? Skal det til og med bli slik at landene i Øst-Europa får nærmere bånd enn vi har med EU? For det er i den retningen EU-landene vil styrke kontaktene fra nyttår av - ikke mot et land øverst i nord-vest-Europa som kort før har sagt nei.

Dette ber jeg dere ta med i tankene på vei mot 28. november. Vi kan gjerne snakke om at Norge er et annerledesland - det tror jeg alle nasjoner vil si om seg selv. Men sier vi nei og blir stående alene - da kan vi i stedet ende opp som utenforlandet.

Det illustrerer at det er et historisk valg vi skal ta - det handler ikke først og fremst om målbare størrelser i kroner og øre - men om tilhørighet, samarbeid og gjensidig tillit.

Det er et historisk framskritt at Europa i dag har dette forpliktende samarbeidet på plass. I EU er faktisk hvert enkelt land i utgangspunkt i mindretall - ikke noe land kan vise til egen styrke og si at her ligger flertallet. Og ikke noen gruppe land har tjent mer på dette enn de små. For hvis det er noen som har måttet innskrenke sin selvråderett, så er det de store landene som tidligere i historien tok seg til rette overfor de små. Det er dette som er det store framskrittet - at landene tar til fornuften og løser spørsmål i fred og etter demokratiske prinsipper.

Det er her Norge hører hjemme. Det er her vi kan ta vare på det beste i det norske, det er her vi er best stilt for å ta vare på Norges framtid.

Derfor er mitt råd å stemme ja - fordi ja er å si ja til trygghet. Å stemme ja, er å si ja til å bli med der vi hører hjemme - for Norges skyld.